

selâ Ahmed b. Hanbel ve altı hadis kitabı müellifi ehl-i hadîsin mutedil olanlarını temsil eder. Ehl-i re'y'in içinde, sadece kitaba ve re'ye dayanıp sünneti delil kabul etmeyen kimseler yok denecek kadar azdır. Başta Ebû Hanîfe, Mâlik, Şâfiî, İbn Ebû Leylâ, Evzaî, Süfyân es-Sevrî olmak üzere fakihlerin büyük çoğunluğu ise gerek Kur'an ve hadisi hükümde esas alması ve bu konuda titiz davranması, gerekse hakkında nas bulunmayan konuda kıyas, istihsan, istislah gibi re'ye dayanan yollarla hüküm ve fetva vermesi, yeni problemleri de yerleşik kural ve metotlara göre çözmesi sebebiyle ehl-i re'y'in mutedil bölümü olarak kabul edilebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Tirmizî, "Büyü", 12, 14; Şeybânî, *el-Hüccet 'alâ ehlil-Medîne*, Haydarâbâd 1965, I, 66-68; İbn Sa'd, *eş-Tabakât*, VI, 7, 9; İbn Kuteybe, *Te'vîl muhtelifil-hadîs* (nşr. M. Zührî en-Neccâr), Kahire 1386/1966, s. 51, 52; a.mlf., *el-Ma'ârif* (Ukkâşe), s. 494-527; Makdisî, *Ahşenü't-tekâsim*, s. 37, 179-180; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*, s. 284; İbn Hazm, *el-İhkâm*, Kahire 1345, IV, 206; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, XIII, 345; a.mlf., *Şerefü aşhabil-hadîs* (nşr. Mehmet Said Hatipoğlu), Ankara 1971, s. 7, 10, 74-79; İbn Abdülber, *Cami'ü beyânil-ilm*, Beyrut, ts. (Dârü'l-Kütübü'l-ilmîyye), II, 61-62, 147-153, 158; İbn Ebû Ya'lâ, *Tabakâtü'l-Hanâbile*, I, 35-36; Şehristânî, *el-Milel* (İbn Hazm, *el-Faṣl* içinde), II, 45, 46-47; Fahrreddin er-Râzî, *Menâkıbü'l-İmâm eş-Şâfiî* (nşr. Ahmed Hicâzî es-Sekkâ), Kahire 1406/1986, s. 387-391; Nevevî, *Tehzib*, I, 291; İbn Kayyim el-Cevziyye, *İ'lâmü'l-muvakkı'in*, Kahire 1325, I, 23, 53, 101; II, 294; III, 362; Bezâzî, *Menâkıbu Ebî Hanîfe*, Beyrut 1981, s. 45-46; Şah Velîyullah ed-Dihlevî, *Hüccetullâhil-bâliğa* (nşr. Seyyid Sâbık), Kahire, ts. (Dârü'l-Kütübü'l-Hadîse), s. 315-320; a.mlf., *el-İnşâf* (nşr. Abdülfettâh Ebû Gudde), Beyrut 1983, s. 64-76, 93; Emîn el-Hüfî, *Mâlik b. Enes*, Kahire 1951, III, 641; Ali Hasan Abdülkâdir, *Nazratün 'amme ft târihi'l-fikhi'l-İslâmî*, Kahire 1965, s. 121-126, 150-168, 210-228; Ali Özek, *Hadis Ricâli*, İstanbul 1967, s. XVI; M. Zâhid Kevserî, *Fikhu ehlil-'Irâk ve hadîşühüm* (nşr. Abdülfettâh Ebû Gudde), Beyrut 1970, s. 18, 20-21, 43; Hayreddin Karaman, *İslâm Hukukunda İctihâd*, Ankara 1975, s. 103-115; a.mlf., *İslâm Hukuk Tarihi*, İstanbul 1989, s. 163-176; M. Esad Kılıçer, *İslâm Fikhında Re'y Taraftarları*, Ankara 1975, s. 31-38; Abdülmecid Mahmûd, *el-İtticâhâtü'l-fikhiyye*, Kahire 1399/1979, s. 31-92; B. G. Strzyewska, *Târîhu't-teşri'i'l-İslâmî*, Beyrut 1983, s. 140-141; Ahmed Emîn, *Duha'l-İslâm*, Beyrut, ts. (Dârü'l-Kütübü'l-Arabî), II, 180-181; M. Revvâs Kal'acî, *Mevsû'atü fikhi İbrâhim en-Neḥâ'î*, Beyrut 1986, I, 17-220; Ismail Hakkı Ünal, *İmâm Ebû Hanîfe'nin Hadis Anlayışı ve Hanefî Mezhebinin Hadis Metodu* (doktora tezi, 1989), AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 16-44; M. Muhammed Şerkâvî, "Ehlü'r-re'y mine'l-fukahâ", *ME*, sy. 7 (1966), s. 732-740; J. Schacht, "Aşhâb al-Ra'y", *EI*² (İng.), I, 692.

M. ESAD KILIÇER

EHL-i SALÂT

(أهل الصلاة)

Kâbe'ye doğru yönelerek
namaz kılmının farz olduğuna inanan
değişik mezheplere bağlı
bütün müslümanları ifade etmek için
kullanılan bir tabir.

Ehl-i salât (ehlü's-salâ) tamlaması söz-lükte "namaz kılanlar" anlamına gelir. İslâm literatüründe, inanç esaslarını değişik şekillerde yorumlayan farklı mezheplere bağlı bütün müslümanları ifade etmek üzere kullanılan tabirlerden biridir. Kur'an ve hadis metinlerinin farklı şekillerde yorumlanmasının bir sonucu olarak ortaya çıkan değişik mezheplerin her biri diğerini az çok hatalı görmüştür. Bundan dolayı inanç sahipleri, imanla küfür arasında bir sınır çizmek ve müslüman adını taşıyabilmek için aralarındaki asgari müştereklerin nelerden ibaret olduğunu belirleme faaliyetlerine erken devirlerden itibaren başlamışlardır. Değişik mezheplere bağlı mutedil âlimler, konuyla ilgili hadislerden hareketle, muhtelif mezhep mensuplarının müslüman sayılabilmesi için Allah'tan başka ilâh bulunmadığına ve Hz. Muhammed'in O'nun elçisi olduğuna inananın yanında "zarûrât-ı dîniyye" adı verilen temel İslâmî hükümleri kabul etmeyi de gerekli görmüşlerdir. Kâbe'ye doğru yönelerek kılınan namaz, çeşitli hadislerde de vurgulandığı gibi (bk. Wensinck, *el-Mu'cem*, "şl" md.) en faziletli ibadet kabul edilmiş ve bu temel hüküm benimsediğini sözleriyle, bazılarına göre ise fiilleriyle ortaya koyan kimseler İslâm çerçevesi içinde kabul edilmiştir. Nitekim Hz. Peygamber muhtelif hadislerinde, kelime-i şehâdeti tekrar edip İslâm dinine ait namaz ibadetini yerine getiren ve İslâmî usullere göre kesilmiş hayvanların etini yiyen kimseleri müslüman telakki etmiş, canlarının ve mallarının emniyet altında bulunduğunu bildirmiştir (Buhârî, "Şalât", 28). Bir taraftan namaz kılmanın gerekli olduğuna inananları cennetle müjdelerken diğer taraftan namazın kişiyi şirkten ve inkardan koruduğunu, hatta namazı terkedilenin inkâra sürüklenebileceğini haber vermiş (*Müsned*, I, 60; III, 370; *Müslim*, "İmân", 134), böylece namazı müslümanı kâfirden ayıran bir âlâmet saymıştır. Kelâm âlimleri de muhtemelen Hz. Peygamber'in hadislerini dikkate alarak namaz kılmayı müslüman olmanın ayı-

rıcı vasfı ve müslümanların asgari müşteregi olarak görmüşler, bunu da ehl-i salât tabiriyle ifade etmişlerdir. Zira bir insanın İslâmiyet'le olan ilişkisini namaz kılma dışındaki davranışlarıyla belirlemek ve müslümanlığına hükmetmek oldukça güçtür.

Tesbit edilebildiğine göre ehl-i salât terimine eserlerinde ilk defa Ebû'l-Hasan el-Eş'arî yer vermiş ve İslâm çerçevesi içinde kabul ettiği bütün itikadî mezheplerin görüşlerini ihtiva eden eserine *Maḳâlâtü'l-İslâmiyyîn ve'htilâfû'l-muşallîn* adını vererek "musallîn" (namaz kılanlar) kelimesini "İslâmiyyîn" (müslümanlar) kelimesinin eş anlamlısı gibi kullanmıştır. Eserin içinde de, "Ehl-i salâtın çoğunluğuna göre Allah şeydir" (s. 518); "Ehl-i salâtın ekserisine göre Allah'ın arazlardan yoksun bulunan bir cevher yaratması imkânsızdır" (a.g.e., s. 578) cümlelerinde olduğu gibi müslüman çoğunluğun değişik konulardaki görüşlerini aktarırken onlardan ehl-i salât diye bahsetmiştir. Daha sonra Eş'arî kelâmcılarından Ebû Abdullah el-Halîmî de ibadetler içinde namazdan başka "iman" diye adlandırılan ve küfrü ortadan kaldıran bir ibadet bulunmadığına işaret etmiş ve onu imanın en belirgin âlâmeti olarak görmüştür (*el-Minhâc*, II, 288).

Ehl-i salât terimi, küfre girmedeği kabul edilen müslüman zümreler için yer yer bazı âlimler tarafından kullanılmakla birlikte (İbn Teymiyye, VIII, 521) bunun yerine daha çok **ehl-i kible*** tabiri tercih edilmiştir (meselâ bk. Cürcânî, *Şerhu'l-Mevâkıf*, II, 460; Teftâzânî, II, 199; Beyâzîde, s. 51). Her ne kadar Seyyid Şerîf el-Cürcânî *et-Ta'rifât*'ta ("ehlü'l-ehvâ" md.) "ehl-i ehvâ"yı açıklarken bu tabirin Cebriyye, Kaderiyye, Râfıza ve Havâric gibi "inançları Ehl-i sünnet inancına uymayan ehl-i kible" anlamına geldiğini belirtmişse de bunun, müslüman kabul edilmesi gereken bütün fırkaları ifade eden bir terim olduğunu düşünmek daha uygun görünmektedir. Nitekim Ehl-i sünnet'te ehl-i ehvâ veya ehl-i bid'at sayılan Mu'tezile âlimleri de kendi mezhepleri dışında kalan müslümanlardan ehl-i kible diye söz etmişlerdir (Kâdî Abdülcebbar, s. 182). Şii âlimleri de İslâm'ın temeli ve kalpteki imanın fertteki tezahürü olarak kabul ettikleri namazı mümini kâfirden ayıran bir âlâmet saymışlardır (Muhammedî er-Riyşehrî, V, 366, 402). Bu sebeple ehl-i salâtın, zarûrât-ı dîniyyeyi tasdik etme yanında namaz kılmanın farz olduğuna inanan ve bunu yerine getiren

bütün müslümanları kapsamına aldığı-
nı, ayrıca namaz kılanların tekfir edile-
meyeceğinin mutedil âlimlerin hemen
hemen tamamı tarafından benimsendi-
ğini söylemek mümkündür.

BİBLİYOGRAFYA :

Cürcânî, *et-Ta'rifât*, "ehlü'l-ehvâ" md.;
a.mlf., *Şerhu'l-Mevâkıf*, II, 460; Wensinck, *el-
Mu'cem*, "slt" md.; Mustafavî, *et-Taḥkîk*, "Şa-
lât" md.; *Miftâhu künûzi's-sünne*, "şalât" md.;
Müsned, I, 60; III, 370; Buhârî, "Şalât", 28; Müs-
lim, "İmân", 134; Eş'arî, *Maḳālât* (Ritter), s. 138,
278, 518, 571, 578; Halimî, *el-Minhâc*, II, 288;
Kādî Abdülcebbar, *Şerhu'l-Uşûl'l-ḥamse*, Ka-
hire 1408/1988, s. 182; Bağdâdî, *el-Farḳ* (Kev-
serî), s. 13, 208; a.mlf., *Uşûlü'd-dîn*, s. 190,
266; *Şerhu'l-'Akîdeti't-Ṭahâviyye*, s. 361; İbn
Teymiyye, *Minhâcû's-sünne* (nşr. M. Reşâd Sâ-
lim), Riyad 1406/1986, VIII, 521; Teftâzânî, *Şer-
hu'l-Maḳâşid*, II, 199; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*
(Sa'd), I, 140; III, 53; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, Ka-
hire 1392/1972, III, 374-379; Şa'rânî, *el-Yevâ-
ḳit ve'l-cevâhir*, Kahire 1378/1959, II, 126;
Beyâzîzâde, *İşâratü'l-merâm*, s. 51; Meclisî, *Bi-
ḥârü'l-envâr*, Beyrut 1403/1983, LXXIX, 227;
Reşîd Rızâ, *Tefsîrû'l-menâr*, I, 128; Muhammedî
er-Riyyeşehrî, *Mizânü'l-ḥikme*, Kum 1404/1362
hş., V, 366, 402.

MUHİDDİN BAĞÇECİ

EHL-i SALİB

(bk. HAÇLILAR).

EHL-i SUFFE

(bk. SUFFE).

EHL-i SÜLÜK

(bk. SÜLÜK).

EHL-i SÜNNET

(أهل السنة)

Hız. Peygamber ile ahabın
dinin temel konularında
takip ettikleri yolu benimseyenler
anlamında bir tabir.

Sözlükte "mânevî alanda çizilen yolu
benimseyenler" anlamına gelen ehl-i
sünnet (ehlü's-sünne) tamlaması ehlü's-
sünne ve'l-cemâa (ehl-i sünnet ve'l-cemâ-
at) ifadesinin kısaltılmış şeklidir. Bura-
daki sünnetten maksat, dini tebliğ ve be-
yan etmekle görevli bulunan Hız. Peygam-
ber'in İslâm'ın temel konularını anlama
ve benimseme tarzıdır. Cemaat kavra-
mı, her devirdeki müslümanların büyük
ekseriyeti (sevâd-ı a'zam) ve müctehid
âlimler gibi farklı şekillerde yorumlan-

mışsa da vahyin ilk muhatapları olup
inanç, ibadet, hukuk ve ahlâk cephele-
riyle İslâm'ı bir bütün olarak sonraki ne-
sillere aktaran ashap cemaati anlamına
geldiği yolundaki görüş tercih edilmiştir
(Şâtibî, II, 258-265). Aslında bu anlayış di-
ğer yorumların da temelini oluşturmak-
tadır. Buna göre Ehl-i sünnet'i, "Hız. Pey-
gamber ile ashap cemaatinin dinin tem-
mel konularında takip ettikleri yolu be-
nimseyenler" diye tarif etmek mümkün-
dür. Bu tarifte yer alan "dinin temel ko-
nuları"ndan, İslâm'dan olduğu kesinlikle
bilinen ve "usûlü'd-dîn" diye de adlandırıl-
lan hususlar kastedilmektedir (aş. bk.).

Sünnet kelimesi daha çok, ilâhî tebli-
gatı yalanladıkları için geçmiş peygam-
berlerin ümmetlerine uygulanan ve âdet-i
ilâhiyye haline gelen dünyevî azap mâ-
nasında Kur'an-ı Kerim'de geçmektey-
se de (M. F. Abdülbâkî, *el-Mu'cem*, "sün-
net" md.) ehl-i sünnet tabiri Kur'an'da
yer almamıştır. "O gün nice ağaran yüz-
ler vardır" (Âl-i İmrân 3/106) meâlinde-
ki âyetle Ehl-i sünnet'in kastedildiği tar-
zındaki bir yorum İbn Abbas'a nisbet edi-
lirse de (İbn Teymiyye, *Minhâcû's-sünne*,
V, 134) âyetin devamı dikkate alındığı
takdirde burada genel anlamda mümin-
lerden bahsedildiği açıkça görülür.

Erken dönem hadis kaynaklarında da
ehl-i sünnet tabiri görülmemekte, buna
karşılık "sünnet" ve "cemaat" kelimele-
rine rastlanmaktadır. İlgili rivayetlerde
belirtildiğine göre Hız. Peygamber üm-
metinin yetmiş iki veya yetmiş üç fırka-
ya ayrılacağını, bunlardan biri dışındaki
bütün fırkaların cehenneme, "cemaat
fırkası"nın ise cennete gireceğini söyle-
miş (İbn Mâce, "Fiten", 17; İbn Ebû Asım,
I, 30-31, 39); Allah'ın rahmet elinin ce-
maat üzerinde olduğunu, cennetin or-
tasına girmek isteyenlerin topluluktan
ayrılmamaları gerektiğini (Tirmizî, "Fi-
ten", 7), cemaatten az da olsa ayrılan-
ların İslâm'dan çıkmış sayılacaklarını ve
Câhiliye ölümüyle öleceklerini belirtmiş-
tir (Buhârî, "Fiten", 2; Müslim, "İmâre",
53, 54). Ayrıca ihtilâf halinde büyük ço-
ğunluğa uyulmasını emretmiş (İbn Mâ-
ce, "Fiten", 8), vefatından sonra, yaşayan-
ların pek çok ayrılığa şahit olacaklarını
söylemiş, bunlara yetişecek olan o dö-
nemdeki müminlerin kendi sünnetiyle
Hulefâ-yî Râşidîn'in sünnetine sınıksı
sarılmasını öğütlemiştir (Dârimî, "Muḳad-
dime", 16). Bu nakillerden "yetmiş üç fır-
ka" rivayeti isnad açısından zayıf görül-

müştür (İbn Hazm, III, 292). Hulefâ-yî Râ-
şidîn'in sünnetiyle ilgili rivayetler ise İs-
lâm tarihinde vuku bulan bazı olayların
seyriyle bağdaşmayan unsurlar ihtiva
etmektedir. Çünkü Hız. Peygamber'in ve-
fatından sonra halifenin belirlenmesi ko-
nusunda ashabın ihtilâfa düştüğü ve her
halife seçiminde nassın bulunmayışın-
dan doğan belirsizliğin devam ettiği ilk
kaynaklarda zikredilmektedir. Eğer Re-
sûl-i Ekrem râşid halifelerle ilgili bir tav-
siyede bulunmuş olsaydı ihtilâf ve belir-
sizlik ortaya çıkmazdı. Ayrıca bu rivayet-
ler, Şîa'nın öne sürdüğü "sekaleyn" ha-
disine alternatif olarak ortaya konuldu-
ğu izlenimini de vermektedir (bk. EHL-i
BEYT). Bazı geç dönem eserlerinde Hız.
Peygamber'e nisbet edilmiş olarak ehl-i
sünnet tabirine rastlanmaktadır. Ebû
Abdullah el-Halîmî'nin kaydettiği riva-
yete göre Resûl-i Ekrem her emîrin ar-
kasında namaz kılmayı, her halifenin ida-
resinde cihad yapmayı ve ehl-i kıbleden
olup vefat eden herkesin cenaze nama-
zını kılmayı Ehl-i sünnet'in üç esası ola-
rak göstermiştir (*el-Minhâc*, III, 180). Şeh-
ristânî'nin yer verdiği rivayete göre ise
Hız. Peygamber, yetmiş üç fırkaya ayrı-
lacak olan ümmeti içinde yalnız kendisi-
nin ve ashabının yolunu takip eden Ehl-i
sünnet ve'l-cemâat'ın kurtuluşa erece-
ğini söylemiştir (*el-Milel*, I, 14). Ana ha-
dis kaynaklarında yer almayan bu riva-
yetlerin sıhhati şüphe ile karşılanmak-
tadır.

Ehl-i sünnet'e bağlı olanlara "sağlam
ve doğru inancı benimseyenler" anlamın-
da "Sünnî" adı verilir. M. Watt, sünnî te-
riminin ilk defa IV. (X.) yüzyılda kullanıl-
dığını ileri sürmüştü de (*İslâm Düşünce-
sinin Teşekkül Devri*, s. 338) tâbiinden
Saîd b. Cübeyr'e (ö. 95/713) nisbet edi-
len bir rivayetten anlaşıldığına göre ke-
lime I. yüzyılın sonuna doğru (VIII. yüzyıl-
ın başları) ortaya çıkmış olmalıdır (Fiğ-
lalı, s. 54). Ehl-i sünnet tabiri ise Dâri-
mî'de yer alan bir rivayete bakılırsa ("Mu-
ḳaddime", 23) ilk defa Hasan-ı Basrî ta-
rafından kullanılmıştır. Ehl-i sünnet men-
supları, "ehl" kelimesine "hadis, cemaat,
istikame, hak, iman, isbat" kelimeleri ek-
lenerek oluşturulan terkiplerle ve "sıfâ-
tiyye" (ilâhî sıfatları benimseyenler), "fir-
ka-i nâciye" (kurtuluşa eren zümre) ve "se-
vâd-ı a'zam" (büyük çoğunluk) tabirleriyle
de anılır; kaynaklarda ise Cebriyye,
Mücevve, Nâsibe, Nâbite, Müsebbihe,
Haşviyye gibi isimlerle ifade edilmek is-